

необхідність щодо прийняття універсальної угоди, яка охоплювала всі аспекти правового регулювання статусу цих категорій осіб, врахувала існуючий позитивний досвід у цій галузі правовідносин, а також акцентувала увагу на відповідальності за порушення норм щодо захисту означених осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція о статусе беженцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/refugees.shtml.
2. Протокол, касающийся статуса беженцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/refugees_prot.shtml.
3. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://undocs.org/ru/E/CN.4/1998/53/Add.2>.
4. Нью-Йоркская декларация о беженцах и мигрантах Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 9 сентября 2016 года A/RES/70/302 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/283/52/PDF/N1628352.pdf?OpenElement>.
5. Додаток до переглянутої Європейської соціальної хартії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062/page2#n309.
6. Угода про допомогу біженцям та вимушеним переселенцям [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_040.
7. Программа действий Женева, 31 мая 1996 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pcrf.ru/manage/printdoc?tid=&nd=901870816&prevDoc=901870816>.
8. OAU Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unhcr.org/about-us/background/45dc1a682/oa-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa-adopted.html>.
9. Treaty on International Penal Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3781c.html>.
10. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.
11. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18/page2>.

УДК 343.97

ПРИНЦИПИ ПРОТИДІЇ ЕТНОРЕЛІГІЙНОМУ ТЕРОРИЗМУ: МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

Степанченко О. О.,

кандидат юридичних наук,
докторант Донецького юридичного
інституту МВС України,
м. Кривий Ріг

Анотація: статтю присвячено розробці спеціальних принципів протидії етнорелігійному тероризму у міжнародному вимірі. Виділено такі принципи як повага, всемірний захист та гарантії реалізації прав і свобод людини, гарантованість збереження етнокультурної ідентичності націй і народів світу, повага до державного суверенітету, культурно-темпоральний плюралізм. Надано їх характеристику.

Ключові слова: етнорелігійний тероризм, протидія, принципи, верховенство права, державний суверенітет, ідентичність, плюралізм.

Аннотация: статья посвящена разработке специальных принципов противодействия этнорелигиозному терроризму в международном измерении. Выделены такие принципы как уважение, всемерная защита и гарантия реализации прав и свобод человека, гарантированность сохранения этнокультурной идентичности наций и народов мира, уважение государственного суверенитета, культурно-темпоральный плюрализм. Дана их характеристика.

Ключевые слова: этнорелигиозный терроризм, противодействие, принципы, верховенство права, государственный суверенитет, идентичность, плюрализм.

Annotation: the article is devoted to the development of special principles for counteracting ethnoreligious terrorism in the international dimension. Such principles as respect, full protection and guarantee of human rights and freedoms, guaranteed preservation of the ethno-cultural identity of nations and peoples, respect for state sovereignty, cultural and temporal pluralism are singled out. Their characteristics are given.

Key words: ethnoreligious terrorism, opposition, principles, supremacy of law, state sovereignty, identity, pluralism.

Тероризм є однією з найбільш гострих глобальних проблем, яка становить загрозу миру і безпеці людства. Тож цілком виправдано видається пріоритетна увага міжнародної спільноти до розв'язання терогенних протиріч, усунення, мінімізації дії інших факторів тероризму. Наразі розроблена і діє Глобальна контртерористична стратегія ООН [1]. Вживається низка відповідних заходів, політичного, економічного, військового, загальнокультурного характеру. Визнаючи їх важливість та затребуваність, варто разом з тим вказати й не те, що вони в значній мірі

виявляються малоефективними в контексті деструкції детермінаційного комплексу етнорелігійного тероризму. У зв'язку з цим є потреба у розробці спеціальної стратегії протидії останньому, яка б відповідала базовим положенням Глобальна контртерористична стратегія ООН та, водночас, забезпечувала б належний рівень кримінологічної специфікації антитерористичної діяльності. Первинним кроком на цьому шляху є формування ціннісно-світоглядного, доктринального компоненту вказаної стратегії.

Проблеми протидії тероризму, в тому числі й кризь призму стратегічного підходу, неодноразово порушувалися в низькому дослідників. Відомими широкому загалові є праці В. Ф. Антипенка, А. В. Арістової, В. О. Глушкова, Я. І. Гілінського, В. В. Голіні, В. П. Ємельянова, Н. А. Зелінської, П. О. Кабанова, Є. П. Кожушка, В. А. Ліпкана, Ю. В. Орлова, П. Уїлкінсон, О. М. Хлестова, Д. А. Шестакова та інших науковців. Водночас принципи протидії етнорелігійному тероризму у міжнародному вимірі й до сьогодні практично не розроблені, що й зумовлює актуальність теми цієї статті.

Мета статті – запропонувати, надати науковий опис і пояснення принципів протидії етнорелігійному тероризму в міжнародному вимірі.

Ціннісно-світоглядний компонент механізму протидії етнорелігійному тероризму у міжнародному вимірі становлять його ідейне ядро, наскрізно визначає його безпеково-гуманістичну сутність. В цьому контексті перш за все звертають на себе увагу принципи діяльності ООН, що зафіксовані у ст. 2 Статуту вказаної організації. До основних з них, що по суті є базовими принципами міжнародного публічного права, належать такі: суверенна рівність держав; незастосування сили або погрози силою; невтручання у внутрішні справи держав; рівноправність та право на самовизначення народів; міжнародне співробітництво та сумлінне виконання міжнародних зобов'язань [2]. У Декларації про принципи міжнародного права [3] міститься деталізований їх опис, пояснення. Також зазначимо, що Заключним актом Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. цей перелік доповнено такими принципами як повага до прав людини, до територіальної цілісності держав і непорушності їх кордонів [4]. Окремі елементи тлумачення наведених принципів знаходимо у Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р., Міжнародному пакті про соціальні, економічні та культурні права 1966 р., низці регіональних, переважно європейських, конвенцій.

Певний науковий інтерес представляють й принципи діяльності Ліги арабських держав, які зафіксовані у Пакті від 22.03.1945 р. Їх перелік значно більш вузький та обмежується такими засадами: незастосування сили для вирішення міждержавних спорів; повага до політичних режимів держав і невтручання у їх внутрішні справи [5]. Таким чином, країни – члени вказаної міжнародної організації, на офіційному міжнародно-правовому рівні визнають лише ті засади відносин, що виходять з примату державного суверенітету; антропоцентристські правові ідеї в силу особливих традицій, сформованих в межах мусульманської правової сім'ї, не знайшли свого відображення на рівні керівних начал публічного адміністрування як такого. В цьому вбачається одна з фундаментальних відмінностей у методології державного управління й міжнародних країн романо-германської, англосаксонської правових сімей з одного боку та мусульманської – з іншого. І слід бути свідомим того, що ця відмінність має своє глибоке загальнокультурне коріння, в якому щільно сплетені елементи релігійних, етико-правових, звичаєвих нормосистем. Тож очевидно, що геополітична конфігурація світу передбачає не моністичну його картину, а плюралістичну. Притому політико-правова сфера індикації є лише зовнішньою стороною, проявами, сигнальними системами функціонування глибинних цивілізаційних феноменів транскультуральної природи.

Опису й поясненню останніх присвячені відомі широкому загалові праці Р. Бенедікт, С. Грофа, Л. Гумільова, Т. Селліна, А. Тойнбі, Е. Фромма, С. Хантінгтона, К. Юнга, О. Шпенглера та інших міждисциплінарних дослідників антропологічної проблематики у культурно-психологічному, філософському, етнографічному, соціологічному, правничому й суто гносеологічному зрізах, що звільняє нас від необхідності у наведенні додаткових аргументів на користь думки про стадіальну й локальну цивілізаційну диференційованість сучасного світу, незважаючи на глобалізаційні тенденції. Ця диференційованість серед іншого виражається як у явищах правової, так і неправової дійсності, злочинності та її детермінантах, а її кримінологічне осмислення – справа окремих фундаментальних досліджень. Для нашого ж наукового пошуку важливим видається забезпечити використання цієї інформації, нехай навіть первинного, вельми поверхневого, характеру для удосконалення системи принципів міжнародного права (в тому числі й щодо їх визнання, уніфікації, розширення суб'єктного та інституційного ареалу практичної реалізації), насичення їх необхідним кримінологічним змістом з урахуванням якомога ширшого кола обставин, так чи інакше пов'язаних з детермінацією етнорелігійного тероризму.

В цьому контексті не зайвим буде звернути увагу на ст. 38 Статуту Міжнародного суду ООН, в якій джерелом міжнародного права визнано «загальні принципи права, визнані цивілізованими націями» [2]. Варто також вказати й на те, що вперше у задокументованій історії міжнародної правореалізації вказане положення про принцип права цивілізованих націй було застосовано на Нюрнберзькому трибуналі, що виявило значення кримінологічно значущого прецеденту.

З доповіді Х. Шоукросса – представника від Великобританії на засідання Міжнародного Воєнного Трибуналу 04.12.1945 р. щодо відсутності порушень принципу *ex post facto* у встановленні кримінальної протиправності діянь нацистських військових злочинців Статутом Нюрнберзького трибуналу: «Майбутнє міжнародного права і фактично всього світу залежать від його застосування в набагато більш широкій сфері. Міжнародне право ще до того, як був прийнятий Статут, оголосило агресивну війну злочинним актом. Таким чином, у цьому відношенні в положеннях Статуту немає, по суті, ніякого застосування зворотної дії закону. Статут лише встановлює відповідальність людей, які вчинили злочини, що явно такими є з точки зору загального законодавства... І навіть якщо це є застосуванням зворотної сили закону, ми заявляємо, що воно цілком відповідає вищим нормам справедливості, які в практиці всіх цивілізованих країн встановили певні межі для застосування зворотної сили закону...» [6, с. 161-162; 7, с. 216].

Разом з тим варто визнати і те, що, ведучи мову про підвищення ефективності міжнародного виміру механізму протидії етнорелігійному тероризму, зведення відповідного сегменту правової аксіології виключно до юридико-

догматичних засад міжнародно-правового регулювання є невинуватим, не в повній мірі відповідає задачам наукового пошуку. Справа в тому, що принципи права, як концентровані вирази юридико-аксіологічної рефлексії, результат науково-галузевої інтенції ціннісного виміру соціального, зазвичай є індиферентними по відношенню до кримінологічної цільової настанови, що виявляється, як відомо, у фокусі антикримінальних, кримінально-превентивних ідей. Дійсно, в основі останніх перебувають загальносоціальні ціннісні, правові засади суспільного розвитку, які визначені у положеннях державної політики у сфері протидії злочинності, яка в свою чергу ґрунтується на політиці правовій зі всіма її складовими, в тому числі й ціннісно-світоглядними (а тому й виявляють залежність між типом правового режиму, провідними конфігураціями правової системи). Цей зв'язок є очевидним. Як очевидним є і те, що кримінологічна наука чинить (принаймні мусить чинити) зворотний вплив на юридичну доктрину і там, де це доцільно, – корегує, уточнює її засадничі положення. Чи варто додатково обґрунтовувати думку про те, що соціальна ефективність правового регулювання не в останню чергу виражається через ефективність кримінологічну? Це ідея ґрунтовно розвинена у численних працях А. П. Закалюка, В. М. Кудрявцева, О. М. Литвинова, Н. О. Лопашенко, Д. М. Миролюка, Ю. В. Орлова, Д. А. Шестакова та інших вчених, предметом дослідження яких в різні часи ставали проблеми кримінології правотворчості.

З огляду на це, вважаємо, що є всі підстави для постановки питання щодо кримінологічної (зокрема, антитерористичної) специфікації вказаних вище принципів міжнародного публічного права. Мова йде про специфічний предметний ракурс їх інтерпретації та змістовної, логіко-семантичної адаптації до запитів протидії етнорелігійному тероризму. Відтак, доцільно, на нашу думку, виділити та запропонувати до наукового обігу й практичного використання такі правові принципи протидії етнорелігійному тероризму на міжнародному рівні:

1) *повага, всемірний захист та гарантії реалізації прав і свобод людини*. У міжнародно-правовому вимірі кримінологічної, антитерористичної, практики цей принцип означає:

а) визнання тероризму передусім як загрози правам і свободам людини, оскільки «в юридичному сенсі терористичний акт не може розглядатися ані як війна, ані як загроза життю демократичної нації» [8]. Ця ідея висуває низку вимог щодо адекватності заходів безпеки, які застосовуються урядами держав і міжнародними організаціями як відповідь на тероризм, дотримання балансу між правами, свободами й безпековими обмеженнями, акціями;

б) зорієнтованість всього механізму протидії етнорелігійному тероризму на втілення у життя ліберально-гуманістичного концепту вільної, відповідальної людини, реалізація творчого потенціалу якої є запорукою утвердження соціальної справедливості й цивілізаційного прогресу. В цьому сенсі означений механізм вмонтований у структуру глобального механізму захисту прав людини, органічно доповнює його;

в) утвердження соціально-правової, культурної рівності носіїв релігійних *та світських світоглядів*, недопущення дискримінації за ознакою світогляду (за виключенням явно суспільно небезпечних їх різновидів), що є керівництвом до дії у напрямі релігійно-світоглядної демаргіналізації значної частини мусульманського світу, яка складає соціальну базу ісламістсько-радикалізованих (фундаменталістських) течій та окремих організацій, зокрема, терористичних;

г) ґносеологічний та праксеологічний синтез окремого, антитерористичного, сегменту кримінологічної безпеки особистості з іншими безпековими складовими як умови її нормальної соціальної діяльності у правовому руслі. Відтак, кримінологічна доктрина збагачує міжнародно-правову, сприяє підвищенню її міждисциплінарного евристичного й практико-перетворювального потенціалу як джерела міжнародного права. Відбувається уточнення його ціннісних та галузево-наукових засадничих положень з урахуванням *кримінологічної інтерпретації принципу due diligence*, що виходить не тільки із морально-правового, а й віктимологічного значення підвищеної відповідальності держав перед громадянами, зокрема в розрізі стану їх безпеки, в тому числі й безпеки від терористичних загроз;

2) *гарантованість збереження етнокультурної ідентичності націй і народів світу*. Цей принцип втілюється через комплекс економічних, юридичних, політичних гарантій та реалізується у широкому спектрі правових та інших заходів, спрямованих на подолання макросоціальної дезорганізації, аномійної дистанційованості й агресивного протиставлення окремих елементів різних світових, регіональних, локальних культур (соціально конструктивних субкультур). Ідентичність же – завжди контекстуальна та може проявити себе виключно у соціально-комунікаційній площині. Тому цей принцип серед іншого має розумітися і як антиізоляціоністський, як установка на максимальне розширення поля мультикультурального дискурсу на засадах взаємного визнання, поваги, конвергенції, взаємозбагачення та взаємного сприяння. Це – провідний напрям загальносоціального кримінально-превентивного впливу в системі протидії етнорелігійному тероризму у глобальному масштабі, який апелює до колективно-психологічної сутності тенденцій збереження етнокультурних ідентичностей, що ґрунтується на потребах у забезпеченні екзистенційної безпеки відповідних соціальних груп;

3) *повага до державного суверенітету*, що у кримінологічній інтерпретації окрім іншого передбачає: а) невтручання у внутрішні справи країн, що є вагомим чинником відтворення етнорелігійного тероризму; б) розробка та дотримання правових обмежень до так званих антитерористичних інтервенцій, поєднаних із застосуванням збройних сил. Ці обмеження визначаються складовими державного суверенітету та передбачають механізми міжнародного співробітництва та консенсуального вирішення питань протидії тероризму із застосуванням сили на територіях окремих країн;

4) *культурно-темпоральний плюралізм*, який означає визнання та урахування в державній і міжнародній політиці онтологічної й аксіологічної часової багатовимірності культурних контекстів.

На нашу думку міжнародно-правова аксіологія та міжнародна кримінологія в питаннях протидії етнорелігійному тероризму не може обійти увагою питання часу і цінностей, пов'язаних з його інтерпретацією. М. Хайдеггер у своїй відомій праці «Буття та час» небезпідставно зауважує, що без поняття часу не можна досягнути буття. Саме час постає тим горизонтом, з якого буття взагалі виявляється осяжним [9, с. 17]. Подальший розвиток філософської думки у цьому напрямі призвів до формування в кінці ХХ ст. вчення про онтологію часу, де останній постає як

цінність, оскільки має незаперечний онтологічний вираз. У зв'язку з цим важливо усвідомити, що сучасні підходи до міжнародного публічного адміністрування, в тому числі й в питання протидії етнорелігійному тероризму, на жаль, абсолютно не враховують обставину часової неспіврозмірності масштабів етногенезу, загальнокультурної динаміки і векторів соціального поступу.

З цього приводу А. С. Кончаловський тонко підмічає, що (мовою оригіналу): «Диктатура политического ханжества не даёт возможности ни понять, ни громко признать: если диктатор и повинен, то только в том, что управлял страной по законам культуры своего народа. Что, Саддам Хусейн более повинен, чем Новуходоносор, Саладин, Ричард Львиное Сердце или герцог Альба, которые вырезали целые города, если те не подчинялись? Да, они жили в Средневековье и ранее, но *политкорректность запрещает утверждать, что есть культуры, переживающие сейчас своё Средневековье*» [10, с. 112].

Розвиваючи цю ідею у своїй монографії, Ю. В. Орлов вводить проблематику культурно-темпоральної десинхронізації в площину кримінологічного осмислення і задається питанням, а чи існують взагалі критерії зіставлення культур, які б давали можливість визначення їх релевантності критеріям оцінки політичного устрою в різних локальних цивілізаціях? І чи існують критерії істинності, справедливості таких оцінок? І де та історична, ретроспективна межа (навіть в межах однієї культури, одного народу) за якою оцінки злочинності чи не злочинності політичних практик стають просто неетичними? Чи були, скажімо, злочинними акти терору, масових страт, ініційовані царем Іоаном Грозним, у діях якого за нормами права та мораллю того часу проявлялася Божа воля. То ми посягаємо на оцінку злочинності чи не злочинності божественного? Питання риторичне. Однак саме в ньому криється парадоксальність, а інколи – й відверта абсурдність міжнародних, зовнішньополітичних оцінок подій внутрішньополітичного значення... Поширеність останніх вже сьогодні сприяє радикалізації ісламізму, зростанню кількості міжнародних терористичних організацій ідейно-фундаменталістського толку [7, с. 251].

Погоджуючись із вченим, додамо, що не йдеться про апокрифічність чи прогресивність сучасних західноцивілізаційних цінностей і стандартів у сфері прав людини й демократичної держави. Мова йде лише про те, що цінності і стандарти – не задані *a priori* модуси буття. Хоча саме такими вони і видаються апологетами гуманістичної, природно-правової доктрини (і в цьому є певний смисл), тим не менш навряд чи можуть бути висловлені скільки-небудь серйозні наукові аргументи проти твердження щодо поступовості й спадковості, еволюційності й історизму правових систем, їх культурно-психологічної контекстуальності. Остання, по-перше, така ж барвиста у світовому масштабі, як і сфера традиційних, звичаєвих, колективних, інтерсуб'єктних складових феномену ідентичності загалом. По-друге, *a priori* є самоцінним суб'єкт пізнання, об'єкт же набуває аксіологічної форми виключно *a posteriori* та у взаємовідношенні з суб'єктом, тобто внаслідок відомих гносеологічних процедур діалектичного штибу, а також екзистенційних (трансцендентних) конотацій, розгортання яких, знову ж таки, – справа конкретно-історичного (наукового, філософського, політичного, правового, соціально-економічного тощо) досвіду.

Правий в цьому контексті, вважаємо, Д. С. Ліхачов, який стверджував: «Народжується людина і з нею народжується її час» [11, с. 118]. Цю думку можна продовжити приблизно таким чином: народжується держава і з нею народжується її час. Сприйняття антропоморфізму будь-яких публічних процесів, їх людського зрізі неодмінно виводить на розуміння гетерохронності буття, що обов'язково варто враховувати при виробленні стратегій протидії етнорелігійному тероризму. Слід мати на увазі різновимірний характер історичного часу, плінність якого для різних цивілізацій, культур і народів – неоднакова. Найбільш гостро часова десинхронізація міжкультурних взаємодій проявляється в площині політико-правової стандартизації через проєкцію конвенцій з однієї епохи на іншу. Нав'язливе сприяння утвердженню новітніх демократій у країнах «третього світу» через пряме та опосередковане втручання у їх внутрішні справи (що, зазвичай, не інтерпретується як таке з боку «розвинених демократій») є безпосереднім свідченням нерозуміння глибинних закономірностей цивілізаційної динаміки. Остання ж характеризується часово-онтологічною багатовимірністю. Намагання спростити картину світу, сконструювати її в одній площині загальнокультурних ритмів і темпів підживлює радикалізований дискурс соціальної дезінтеграції й ворожнечі – безпосередніх чинників етнорелігійного тероризму.

Відтак, одним з базових юридико-аксіологічних принципів протидії етнорелігійному тероризму, що формується на загальносоціальному рівні міжнародних відносин є *культурно-темпоральний плюралізм*. Він виходить з культурного егалітаризму, що передбачає: а) визнання і поваги до самобутності культур, в тому числі і їх політико-правових конфігурацій; б) поєднання послідовності (етапності) та локальності цивілізаційної генези і, виходячи з цього, принципової аксіологічної рівнозначності їх просторово-часових осередків; в) декларації геополітичної рівності суверенних суб'єктів міжнародного права, що ґрунтується на природно-правовій рівності людей, екстрапольованої на рівень держав в міждержавних комунікаціях, культур в цивілізаційному процесі; конвергенції на противагу поглинання, взаємозбагачення на противагу домінування.

Підсумовуючи зазначимо, що сприйняття, усвідомлення цієї теоретико-методологічної, юридико-аксіологічної настанови видається важливим для розвитку неформалізованих (або ж слабо формалізованих) компонентів механізму протидії етнорелігійному тероризму. Йдеться, зокрема, про: 1) розробку стратегії діяльності Альянсу цивілізацій, яка б обов'язково включала в себе механізми ідентифікації й збереження форм, видів, географічних локацій культурно-темпорального плюралізму. Імовірно, слід започаткувати роботу зі складання відповідних цивілізаційних мап. За основу цілком можливо взяти розроблені Л. М. Гумільовим карти пасіонарності з позначенням відповідних етноісторичних поясів. В подальшому така систематизована інформація зможе зіставлятися з даними кримінологічного моніторингу з метою встановлення відповідних кореляцій та виявлення зон наростання криміногенного потенціалу, ролі в цьому процесі міжнародно-правового регулювання, геополітичних взаємодій; 2) можливість правової інтерпретації невідкладних дій, в тому числі й воєнного характеру, щодо припинення суспільно небезпечної діяльності терористичних груп та організацій. Підставами для таких дій можуть

слугувати оперативно-розвідувальні дані, що свідчать про неможливість зволікання із контртерористичними заходами, запуску інертного механізму політико-правових узгоджень в межах інституцій ООН.

Запропоновані принципи не є вичерпними ані у своєму переліку, ані в кримінологічній інтерпретації. Втім, вони, на наше переконання, можуть претендувати на характер базових у розбудові спеціалізованого міжнародного механізму протидії етнорелігійного тероризму. У зв'язку з цим перспективи подальших досліджень вбачаються у деталізації напрямів і форм їх реалізації в кримінально-превентивних практиках на глобальному, регіональному та національному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобальная контртеррористическая стратегия ООН. URL: <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/ru/un-global-counterterrorism-strategy> (дата звернення : 20.09.2017).
2. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда: Международный документ от 26.06.1945 г. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення : 15.09.2017).
3. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединённых Наций : Международный документ от 24.10.1970 г. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення : 15.09.2017).
4. Заключный акт Наряди з безпеки і співробітництва в Європі : Міжнародний документ від 01.08.1975 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_055 (дата звернення : 16.09.2017).
5. Пакт Лиги арабских государств : Международный документ от 22.03.1945 г. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_256 (дата звернення: 20.09.2017).
6. Нюрнбергский процесс. Сборник материалов : в 2-х т. Т. 1 / Под ред. К. П. Горшенни, Г. Н. Сафонова, С. А. Голунского, И. Т. Никитченко. – М. : Государственное издательство юридической литературы, 1952. – 831 с.
7. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія. Харків : Діса Плюс, 2016. – 656 с.
8. ЗМІ і тероризм : Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи 1706 (2005). URL: <http://presscouncil.ru/index.php/teoriya-i-praktika/dokumenty/751-rekomendatsiya-parlamentskoj-assamblei-soveta-evropy-1706-2005-sredstva-massovoj-informatsii> (дата звернення : 10.10.2017).
9. Хайдеггер М. Бытие и время / Пер. с нем. В. В. Бибихина. Вступ. ст. В. В. Бибихина. Харьков: «Фолио», 2003. – 503 с.
10. Кончаловский А. С., Пастухов В. Б. На трибуне реакционера. М. : Эксмо, 2007. – 320 с.
11. Лихачёв Д. С. Мысли о жизни : воспоминания. СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2016. – 480 с.